

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

3 vtrum mitigetur per compassionem amicorum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

quod affectus est sci-
entia. & hac doctrina
utere superius, cum
de delectatione con-
templationis dispu-
tas. Quo autem appe-
titus inferior post
moueat, planū est
ex litera, quod ex re-
dundantia fit, ut in
responsione ad 3. di-
citur.

ex quocunque procedat.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod licet non omnis
delectatio contrarietur omni tristitie secundum spem,
contrariatur tamen secundum genus, ut supra dictū
est. & ideo ex parte dispositionis subiecti qualibet tristi-
tia per quamlibet delectationem mitigari potest.

AD SECUNDUM dicendum, quod delectationes ma-
lorum non causant tristitiam in presenti, sed in futu-
ro, in quantum. scilicet mali penitent de malis, de quibus
lætitiam habuerunt, & huic tristitiæ subuenitur per
contrarias delectationes.

AD TERTIUM dicendum, quod quando sunt duæ causæ ad
contrarios motus inclinantes, utraque alteram impe-
dit: & tamē illa finaliter vincit, quæ fortior est & diu-
turnior. In eo autem qui tristatur de his, in quibus si-
mul cum amico mortuo, uel absente delectari cōsue-
nit, duæ causæ in contrariū inducentes inueniuntur.
Nā mors, uel absentia amici recogitata inclinatur ad do-
lorem: bonū autē præsens inclinatur ad delectationē,
unde utrunque per alterum minuitur: sed tamen quæ
fortius mouet sensus præsentis, quā memoria præ-
teriti: & amor sui ipsius quā amor alterius diuturnius
manet, inde est quod finaliter delectatio tristitiam expel-
lit. Unde post pauca subdit idem Aug. * quod tristiti-
nis generibus delectationum cedebat dolor eius.

ARTICVLVS II.

Utrum dolor, uel tristitia mitigetur per fletum.

AD SECUNDUM sic proceditur. Vt, quod fletus nō
mitiget tristitiam. Nullus enim effectus diminit
suam causam: sed fletus, uel gemitus est effectus tri-
stitiæ, ergo non minuit tristitiam.

¶ 2. Præter. Sicut fletus, uel gemitus est effectus tristitiæ,
ita risus est effectus lætitiæ: sed risus non minuit læti-
tiam, ergo fletus non mitigat tristitiam.

¶ 3. Præter. In fletu representatur nobis malum contri-
stans: sed imaginatio rei contristantis auget tristitiā,
sicut imaginatio rei delectantis auget lætitiā, ergo
uidetur, quod fletus non mitiget tristitiam.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in 4. Conf.*
quod quando dolebat de morte amici, in solis gemi-
tibus, & lacrymis erat ei aliquantula requies.

RESPON. Dicendum, quod lacrymæ, & gemitus
naturaliter mitigant tristitiam: & hoc duplici rōne.
Primo quidem, quia oēs nociuū interioris clausum ma-
gis affligit, quia magis multiplicatur intentio aīe cir-
ca ipsum; sed quā ad exteriora diffunditur, tunc aīe
intentio ad exteriora quodammodo disgregatur, &
sic interior dolor minuitur. & per hoc quā homines quod
sunt in tristitijs, exterioris suam tristitiam manifestat
uel fletu, aut gemitu, uel et uerbo, mitigatur tristitia.
Secundo, quia semper operatio conueniens homini secū-
dum dispositionem in qua est, sibi est delectabilis: fletus
autem & gemitus sunt quædam operationes conue-
nientes tristato uel dolenti, & ideo efficiuntur eis dele-
ctabiles. Cum igitur omnis delectatio aliquantulum mi-

mitiget tristitiam uel dolorem, ut dictum est,
quod per planctum & gemitum tristitia mitigetur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ipsa habi-
tudo causæ ad effectum contrariatur habitudini cō-
stantis ad contristatum: nam omnis effectus est con-
ueniens suæ causæ, & per consequens est ei delecta-
bilis. contristans autem contrariatur contristato, &
ideo effectus tristitiæ habet contrariam habitudinē
magis ad contristatum, quā ad contristans ad ipsum.
& propter hoc mitigatur tristitia per effectum tristi-
tiæ ratione contrarietatis prædictæ.

AD SECUNDUM Dicendum, quod habitudo esse-
ctus ad causam est similis habitudini delectantis ad
delectatū, quia utrobique cōuenientia inuenitur. om-
ne autem simile auget suum simile, & ideo per risū
& alios effectus lætitiæ augetur lætitia, nisi forte per
accidens propter excessum.

AD TERTIUM Dicendum, quod imaginatio rei
contristantis quantum est de se, nara est augete tri-
stitiam: sed ex hoc ipso quod homo imaginatur, quod
facit illud quod conuenit sibi secundum talem sta-
tum, confurgit inde quedam delectatio. & eadem ra-
tione si alicui subrepat risus in statu, in quo uidetur
sibi esse lugendum, ex hoc ipso dolet tanquam fa-
ciat id, quod non conuenit, ut Tullius dicit in 3. de
Tuscul. quæstionibus.

ARTICVLVS III.

Utrum dolor, & tristitia mitigentur per compas-
sionem amicorum.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur quod do-
lor amici compatientis non mitiget tristitiā.
Contrariorū enim contrarii sunt effectus, sed
sicut Aug. dicit 7. Conf.* Quando cū multis gaudet
in singulis uberius est gaudium, quia feruere faciunt
se, & inflammantur ex alterutro, ergo pari rōne, quā
multi simul tristatur, uidetur quod sit maior tristitia.
¶ 2. Præter. Hoc requirit amicitia, ut amoris uicē quis
repandat, ut Aug. dicit 4. Conf.† sed amicus condolens,
dolet de dolore amici dolentis, ergo ipse dolor
amici condolentis, est causa amico prius dolenti de
proprio malo alteri⁹ doloris, & sic duplicato dolo-
re uidetur tristitia crescere.

¶ 3. Præter. Omne malū amici est contristans, sicut &
malum proprium. nam amicus est alter ipse: sed do-
lor est quoddam malum, ergo dolor amici condole-
tis auget tristitiam amico, cui condoletur.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 9.
Eth.* quod in tristitijs amicus condolens consolatur.

RESPON. Dicendum, quod naturaliter amicus
condolens in tristitijs est consolatiuus, cuius duplicē
rōnem tangit Phil. in 9. Eth.* quarum prima est, quia
cum ad tristitiam pertineat aggrauare, habet rōnem
cuiusdam oneris, a quo aliquis aggrauatus alleuari
conatur. Cū ergo aliquis uidet de sua tristitia alios
contristatos, fit ei quasi quedam imaginatio, quod
illud onus alii cum ipso ferant, quasi conantes ad ip-
sum ab onere alleuiandum. & iō leuius fert tristitiæ
onus sicut est in portandis oneribus corporalib. cōtin-
git. Secunda rō & melior est, quia per hoc quod ami-
ci contristantur ei, percipit se ab eis amari, quod est
delectabile, ut supra dictum est. * unde cum omnis
delectatio mitiget tristitiam, sicut supra dictum est, *
sequitur, quod amicus condolens tristitiam mitiget.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod in utroque ami-
citiā manifestatur, scilicet & quod congaudet gauden-
ti, & quod condolet dolenti, & ideo utrunque
Prima Secunda S. Thomæ. L 2 ratione

Joh. 8. & c.
16. & Rom.
13. lec. 3.
Li. 7. Conf. c.
4. parum &
prin. & li. 8.
c. 4. to. 1.

Li. 4. c. 10. in
prin. to. 1.

c. 11. an. me.
to. 5.

Ibid.

9. 33. ar. 5.
Ar. 1. hui⁹ q.

Lib. 4. Conf.
ca. 8. parum
a prin. to. 1.

Dial. 41.

Ca. 4. in fine
Et c. 7. parū
ante med.
om.

gens

his pa

ono

gnat

istia

ribus

mod

causa redditur delectabile.
 SECUNDVM dicendum, q ipse dolor amari sicut
 tristaret, sed consideratio cause eius, qua est
 magis delectat. Et per hoc patet responsio ad 3.

ARTICVLVS III.

*Vtrum per contemplationem veritatis, dolor,
& tristitia mitigentur.*

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, q contem-
 platio veritatis non mitiget dolorem. Dicit enim
 Eccl. 2. Qui ad dit scientiam, addit & dolorem: sed scien-
 tia ad contemplationem veritatis pertinet. non ergo
 contemplatio veritatis mitigat dolorem.

¶ 2 Præ. Contemplatio veritatis ad intellectum spe-
 culatiuum pertinet: sed intellectus speculatiuus non
 mouet, ut dicitur in 3. de anima. cum igitur gaudium, & do-
 lor sint quidam motus animi, videtur q contem-
 platio veritatis nihil faciat ad mitigationem doloris.

¶ 3 Præ. Remediis ægritudinis apponendū est, ubi
 est ægritudo: sed contemplatio veritatis est in intellectu.
 non ergo mitigat dolorem corporalem, qui est in sensu.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in I. Soliloquio.
 Videbatur mihi, si se ille mentibus nostris verita-
 tis fulgor aperiret, aut non me sensurum fuisse illi
 dolorem, aut certe pro nihilo toleraturum.

RESPON. Dicendum, sicut supra dictum est, q
 in contemplatione veritatis maxima delectatio con-
 sistit. Omnis autem delectatio dolorem mitigat, ut
 supra dictum est: & ideo contemplatio veritatis miti-
 gat tristitiam, uel dolorem: & tanto magis, quanto
 perfectius aliquis est amator sapientie: & ideo homi-
 nes ex contemplatione diuina, & futuræ beatitudi-
 nis, in tribulationibus gaudent, secundum illud Iac.
 1. Omne gaudium ex istimate fratres mei, cum in te-
 tationes varias incideritis, & quod est amplius, et in
 ter corporis cruciatus, huiusmodi gaudium inueni-
 tur, sicut Tyburtius martyr cum nudatis plantis su-
 per ardentem prunas incedere, dixit. Vt mihi, quod
 super roseos flores incedam in nomine Iesu Christi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod qui addit
 scientiam, addit dolorem, uel propter difficultatē
& defectum inueniendæ veritatis, uel propter hoc
 q per scientia homo cognoscit multa, quæ uolunta-
 ti contrariantur. & sic ex parte rerum cognitarum
 scientia dolorem causat. ex parte autem contempla-
 tionis veritatis, delectationem.

AD SECUNDVM dicendum, quod intellectus spe-
 culatiuus non mouet animū ex parte rei speculatae;
 mouet tñ animū ex parte ipsius contemplationis, q est
 quiddam bonum hominis, & naturaliter delectabilis.

AD TERTIUM dicendum, quod in uiribus ani-
 mæ sit redundancia a superiori ad inferius, & secun-
 dum hoc delectatio contemplationis, quæ est in su-
 periori parte, redundat ad mitigandum etiā dolo-
 rem, qui est in sensu.

ARTICVLVS V.

Vtrum dolor, & tristitia mitigentur per somnum, & balnea.

Phil. 29.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quod som-
 nus & balneum non mitigent tristitiam. Tris-
 titia enim in anima consistit: sed somnus & balneū
 ad corpus pertinent. non ergo aliquid faciunt ad mi-
 tigationem tristitiæ.

¶ 2 Præ. Idem effectus non uidetur causari ex con-
 trariis causis: sed huiusmodi cum sint corporalia, re-

F pugnat contemplationi ueritatis, quæ est causa miti-
 gationis tristitiæ, ut dictum est. non ergo per hu-
 iusmodi tristitia mitigatur.

¶ 3 Præ. Tristitia, & dolor, secundum quod perti-
 nent ad corpus, in quadam transmutatione cordis
 consistunt: sed huiusmodi remedia magis uidentur
 pertinere ad exteriores sensus & membra, quam ad
 interiorum cordis dispositionem. non ergo per hu-
 iusmodi tristitia mitigatur.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit 9. Confes. Au-
 dieram balnei nomen in de dictum, quod anxietatē
 pellat ex animo. Et Isra. Dormiui, & euigilaui, & non
 parua ex parte mitigatum inueni dolorem meum.
 Et adducit quod in hymno Ambrosii dicitur, quod
 quies. artus solutos reddidit laboris usui, mentesque
 fessas allenat, luctusque soluit anxios.

RESPON. Dicendum, quod sicut supra dictum est,
 Tristitia secundum suam speciem repugnat utali
 motioni corporis: & ideo illa quæ reformant naturā
 corporalem in debitum statum uitalis motionis, re-
 pugnant tristitiæ, & ipsam mitigat. Per hoc etiā q
 huiusmodi remediis reducitur natura ad debitum
 statum, causatur ex his delectatio. hoc enim est quod
 delectationem facit, ut supra dictum est. unde cum
 omnis delectatio tristitiam mitiget, per huiusmodi
 remedia corporalia tristitia mitigatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ipsa debita
 corporis dispositio, in quantum sentitur, delectatio-
 nem causat, & per consequens tristitiam mitigat.

AD SECUNDVM dicendum, q delectationū una
 aliā impedit, ut supra dictum est: & tñ omnis delecta-
 tio tristitiam mitigat, uñ non est inconueniens, q ex
 causis seinuicem impediuntur tristitia mitigetur.

AD TERTIUM dicendum, quod omnis bonadi-
 positio corporis redundat quodammodo ad cor-
 cut ad principium, & finem corporalium motio-
 num, ut dicitur in lib. de causa motus animalium.

QVAESTIO XXXIX.

*Super qua trigesima
 nona articulum pri-
 mum.*

*De bonitate, & malitia tristitiæ, seu do-
 loris, in quatuor articulos diuisa.*

DEINDE considerandum
 est de bonitate, & mali-
 tia doloris, uel tristitiæ.

ET CIRCA hoc querū
 tur quatuor.

¶ Primo, Vtrum omnis tristitia
 sit malum.

¶ Secundo, Vtrum possit esse bo-
 num honestum. (le.

¶ Tertio, vtrū possit esse bonū uti
 ¶ Quarto, Vtrum dolor corporis
 sit summum malum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum omnis tristitia sit mala.

AD PRIMVM sic proceditur.
 Videtur quod omnis tristitia
 sit mala. Dicit enim Greg. Nyss.
 Omnis tristitia malum est sui-
 ptius natura: sed quod naturaliter
 est malum, semper & ubique est
 malum. ergo omnis tristitia est
 mala.

¶ 2 Præ. Illud quod oēs fugiunt,
 quandoque priuatur
 quiete in bono, &
 anxietur de presen-
 ti malo, ut patet in
 uoluntarium assump-
 tibus luctum pro-
 pter Deum.
 ¶ Ad hoc dicitur
 quod hic est sermo
 de bonitate & mali-
 tia morali, sicut in
 supe-